

**“VOYAGA YETMAGANLAR O‘RTASIDA
HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI OLISHNING TASHKILIY-
HUQUQIY VA IJTIMOY-PEDAGOGIK ASOSLARI”**

Gulyamova Ruxshona Ixtiyarovna

**VOYAGA YETMAGANLAR O‘RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH: MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH
YO‘LLARI**

Muallif: Gulyamova Ruxshona Ixtiyarovna

Ta'lim yo'nalishi: Tarix va Huquq

Mamlakat: O'zbekiston Respublikasi Samarqand Shahar

Annotatsiya

Mazkur maqolada voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish masalalari, ushbu xatti-harakatlarni keltirib chiqaruvchi ijtimoiy va oilaviy omillar hamda profilaktika faoliyatining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, oila, ta'lim muassasalari, mahalla va ichki ishlar organlarining o'zaro hamkorligini kuchaytirish, yoshlar o'rtasida huquqiy madaniyatni oshirish hamda individual profilaktika choralari takomillashtirish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: voyaga yetmaganlar, huquqbuzarlik, profilaktika, huquqiy madaniyat, oila, ta'lim muassasa, mahalla, ichki ishlar organlari, yoshlar

tarbiyasi.

Kirish

Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish jamiyat xavfsizligini ta'minlash, yosh avlodning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda ularning qonunlarga hurmat ruhida kamol topishida muhim ahamiyatga ega. Voyaga yetmaganlik davri inson shaxsiyati, dunyoqarashi va ijtimoiy xulq-atvori shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli ushbu davrda yuzaga keladigan tarbiyaviy va ijtimoiy muammolarga o'z vaqtida e'tibor qaratish zarur.

Huquqbuzarliklarning oldini olish faqat sodir etilgan xatti-harakatga huquqiy baho berish bilan cheklanmasligi lozim. Bunda huquqbuzarlikka olib kelishi mumkin bo'lgan sabablar va shart-sharoitlarni aniqlash, voyaga yetmaganning oilaviy muhitini o'rganish, ta'lim jarayonidagi muammolarni bartaraf etish hamda uning ijtimoiy hayotga moslashuvini qo'llab-quvvatlash muhimdir.

O'zbekiston Respublikasining 2010-yil 29-sentabrdagi O'RQ-263-sonli "Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni ushbu sohadagi asosiy huquqiy manbalardan biridir. Mazkur qonunda voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasiga oid munosabatlar tartibga solingan.

Maqolaning maqsadi voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishga ta'sir qiluvchi omillarni yoritish va profilaktika faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

1. Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarni keltirib chiqaruvchi omillar

Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning yuzaga kelishiga turli omillar ta'sir qilishi mumkin. Ularni shartli ravishda oilaviy, ijtimoiy, ta'limiy va individual omillarga ajratish mumkin.

Birinchidan, oiladagi muhit voyaga yetmaganning xulq-atvori shakllanishida muhim o'rin tutadi. Ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi muntazam nizolar, nazorat va e'tiborning yetishmasligi, tarbiyadagi izchillikning yo'qligi ayrim hollarda bolaning salbiy ta'sirlarga beriluvchanligini oshirishi mumkin. Biroq oilaviy muammolar mavjudligining o'zi huquqbuzarlik sodir etilishiga muqarrar ravishda olib kelmaydi.

Ikkinchidan, tengdoshlar muhitining ta'siri ham ahamiyatlidir. Voyaga yetmagan shaxs do'stlari tomonidan tan olinishga intilishi yoki guruh bosimi ostida o'z xatti-harakatlarining oqibatlarini yetarlicha baholamasligi mumkin. Shu [https:// confers.com/](https://confers.com/)

sababli yoshlarda mustaqil qaror qabul qilish, bosimga qarshi turish va nizolarni zo'rvonliksiz hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish zarur.

Uchinchidan, ta'lim muassasasidagi muammolar, dars qoldirish, o'qishga qiziqishning pasayishi va o'qituvchi yoki tengdoshlar bilan kelishmovchiliklar alohida e'tibor talab qiladi. Bunday vaziyatlarda voyaga yetmaganni darhol salbiy tavsiflash emas, balki muammoning sababini aniqlash va tegishli yordam ko'rsatish maqsadga muvofiqdir.

Mazkur yo'nalishlarda quyidagi mualliflik takliflarini ilgari surish mumkin:

1. Individual profilaktika rejasini kuchaytirish. Har bir holatda voyaga yetmaganning yoshi, oilaviy sharoiti, ta'lim olishi va ehtiyojlari hisobga olingan holda yordam choralari belgilanadi.

2. "Oila — maktab — mahalla — ichki ishlar organlari" hamkorligini tizimlashtirish. Mas'ul tashkilotlar o'rtasida axborot almashish va muammolarni birgalikda hal qilish tartibini qonunchilik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish talablariga muvofiq tashkil etish taklif etiladi.

3. Amaliy huquqiy mashg'ulotlarni joriy etish. Ta'lim muassasalarida kundalik hayotdagi nizolar, internet xavfsizligi, huquq va majburiyatlar bo'yicha vaziyatli mashqlar o'tkazish lozim.

4. Bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish. Sport, san'at, kasbga yo'naltirish va ko'ngillilik faoliyatiga jalb etish orqali voyaga yetmaganlarning ijobiy ijtimoiy

aloqalarini kengaytirish mumkin.

5. Profilaktika natijalarini baholash. Tadbirlar soninigina emas, balki davomatdagi ijobiy o'zgarishlar, takroriy huquqbuzarliklarning oldini olish, bolalarning huquqiy bilimlari va yordam olish imkoniyatlarini ham baholash tavsiya etiladi.

Ushbu takliflar profilaktika faoliyatini jazolashga yo'naltirilgan yondashuvdan ko'ra, muammolarni erta aniqlash, ularning sabablarini bartaraf etish va voyaga yetmaganni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga yo'naltirishga xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish huquqiy, tarbiyaviy va ijtimoiy chora-tadbirlarni o'zaro uyg'unlashtirishni talab qiladi. Bunda oilaviy muhit, ta'lim muassasasi, tengdoshlar ta'siri va raqamli makondagi xavflar birgalikda o'rganilishi zarur.

Profilaktika faoliyatida voyaga yetmaganni faqat sodir etgan xatti-harakati orqali baholash emas, balki uning xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatgan omillarni aniqlash, zarur yordamni ko'rsatish va qonuniy manfaatlarini himoya qilish muhimdir. Ichki ishlar organlari, ta'lim muassasalari, mahalla va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikning izchil yo'lga qo'yilishi ushbu jarayonning samaradorligini oshirishi mumkin.

Muallifning fikricha, voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishning ustuvor yo'nalishi — huquqbuzarlik sodir etilgandan keyin chora ko'rish bilan cheklanmasdan, uning kelib chiqishiga sabab bo'luvchi shart-sharoitlarni erta aniqlash, huquqiy madaniyatni rivojlantirish va har bir bolaning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlashdan iborat bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining 2010-yil 29-sentabrdagi O'RQ-263-sonli "Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. LexUZ: <https://lex.uz/uz/docs/-1685726>
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Amaldagi tahriri. LexUZ: <https://lex.uz/>
3. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. Amaldagi tahriri. LexUZ: <https://lex.uz/>